

Az MME Madárgyűrűző és Vonuláskutató Szakosztály beszámolója (2002-2006)

SZO vezetőség: Dr. Csörgő Tibor (elnök), Bagyura János, Benei Béla (2004-től, Palkó Sándor helyén), Dr. Gyurácz József, Kalocsa Béla, Németh Ákos

Titkár: Halmos Gergő (2002-2003), Karcza Zsolt (2004-2006)

SZO tagság: 212 fő (2006. szeptember 8-i állapot)

A 2008-ban centenáriumi ünneplő hazai madárgyűrűzés legutóbbi 5 éve rendkívül sok eredményt hozott a madártannak. Az elmúlt időszakban több változás történt a hazai madárgyűrűzésben. Fontos állomás a hazai madárgyűrűzés és a Madárgyűrűzési Központ életében, hogy a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM) és az MME között egy megállapodásban lett lefektetve a 30 éve az MME keretein belül működő Madárgyűrűzési Központ státusza, illetve annak középtávú finanszírozásának módja, amely szerint a KvVM 2008-ig évi 5 millió Ft-al járul hozzá a Központ működéséhez. E megállapodás keretében jött létre a madárgyűrűzést és a Központot felügyelő Bizottság, amelybe részben a KvVM (2 tag: Dr. Magyar Gábor, Schmidt András), részben az MME (2 tag: Dr. Csörgő Tibor, Dr. Szép Tibor) delegál tagokat. A Felügyelő Bizottság 5. tagját pedig a regisztrált madárgyűrűzők választják (Németh Ákos).

Az elmúlt időszak legfontosabb eredménye, hogy a 2006-ra több éves munka eredményeként elkészült a teljes hazai madárgyűrűzési adatbank digitalizált változata, amely alapját képezi a centenáriumi évben kiadásra tervezett hazai madárvonulási atlasznak.

Az elmúlt 5 év legfontosabb eredményei és történései:

Gyűrűzők

Az 1997-ben, a jogi szabályozás megváltozása folytán a SZO által szervezett éves madárgyűrűzési vizsgák sorozata megszakadt, így a Madárgyűrűzési Központ évekig nem tudott új madárgyűrűzőket regisztrálni. A KvVM a jogszabály hatálybalépését követő 6. évben szervezte meg az első madárgyűrűzési vizsgát és a régi gyűrűző kollégák természetvédelmi különbözeti vizsgáját. Ez utóbbin az akkor regisztrált gyűrűzők közül mintegy 250-en vettek részt, így sok kollégánk madárgyűrűzési megbízását kellett visszavonni. 2003. őszén megindultak, és azóta rendszeresen kiírják a KvVM által szervezett éves madárgyűrűzési vizsgákat, így a hazai madárgyűrűzők száma az idei évben ismét elérheti a 300-at.

A madárgyűrűzők létszámának alakulása Magyarországon (nem SZO tag gyűrűzőkkel együtt, év végi állapotok):

2002	302
2003	254 (természetvédelmi különbözeti vizsga, új madárgyűrűzési vizsgák)
2004	268
2005	281
2006	303 (2006. szeptember 8.)

Gyűrűgyártás, gyűrűbeszerzés

2004-ben megszűnt Magyarországon a gyűrűgyártás. *Váradai Ferenc* halála után lánya, *Főzőné Váradai Zsuzsa* még egy éven keresztül gyártott néhány nagyobb méretű gyűrűtípust. A polgári szolgálat megszűnésével leállt a hazai *füzike* típusú gyűrű gyártása is. A *kis poszáta*, valamint a *nagy poszáta* gyűrűket 2002-től, a többi típust 2004-től vásárolja a Központ a svéd IÖ. MEKANISKA cégtől.

A magyarországi gyűrűgyártás története a hazai madárgyűrűzés kezdetéig nyúlik vissza. Ez idő alatt közel 3,5 millió madárjelölő gyűrű készült el itthon, sok mester és gyűrűkészítő munkatársunk fáradhatatlan munkájának köszönhetően. Az utánpótlás hiánya miatt nem volt megoldható a mai megnövekedett gyűrűigény kielégítése a korábbi, kézi gyártási módszerrel. A teljesen üzleti alapú hazai gyűrűgyártás árai viszont túlhaladták volna a külföldi beszállító árait.

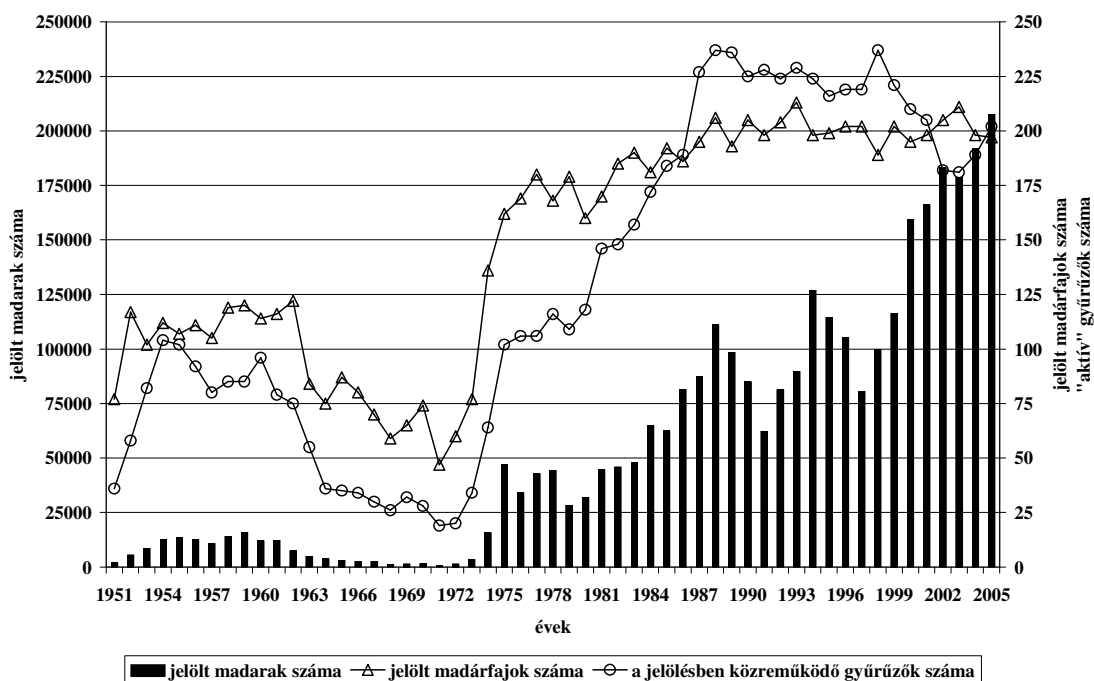
Ezúton is megköszönjük mindazok munkáját, akik bármilyen módon részt vettek a hazai gyűrűgyártásban.

2002 és 2006 között legyártott (hazai), illetve megvásárolt és leszállított (import) gyűrűk:

gyűrűtípus	hazai (db)	import (db)	összesen (db)
fűzike	233000	155000	388000
kis poszáta		600000	600000
nagy poszáta		160000	160000
gyurgyalag	4000	30000	34000
rigó	7200	7800	15000
sírály (alumínium)		5000	5000
sírály (acél)		7000	7000
réce	5500		5500
gém	1000		1000
sólyom	400		400
gólya (ELSA):		1500	1500
rétisas (füles):		200	200
összesen:	251100	966500	1217600

Gyűrűzések

1999-ig az összes hazai gyűrűzés 5 évben (1988, 1994, 1995, 1996 és 1999) haladta meg a 100 ezret. 2000-től tartósan és folyamatosan növekedve ez a szám 150 ezer fölé emelkedett és a tavalyi évben a 200 ezret is meghaladta. 1951-től (a háború utáni hazai gyűrűgyártás újrakezdésétől) 2005-ig közel 3,1 millió madarat jelöltek Magyarországon, ennek 24,7%-át 2002 és 2005 között! A 80-as években a gyűrűzések 40%-a az „Actio Hungarica” táborokban történt, a nagyobbik hányad az egyéni gyűrűzésből, és kevés adat egyéb projektekből származott. Az utóbbi években a jelölések kétharmada a 8 madárgyűrűző állomáson, és az egyéb, rendszeresen működő táborokban történik. E mellett jelentősen megnövekedett az egyéb, tudományos, vagy természetvédelmi célzatú projektszerű gyűrűzés aránya is. 1974-től napjainkig az összes gyűrűzés 51%-a (1,46 millió) az „Actio Hungarica” program keretében történt. Az éves gyűrűzési eredményeket, és a jelölésben közreműködő gyűrűzők évenkénti számát a következő ábra szemlélteti:

Megkerülések és visszafogások (2006. augusztus végéig beérkezett adatok alapján. Az itt közölt adatok tájékoztató jellegűek! A táblázatok sorai nem összeadhatóak, mivel sok madár többször is megkerült az egymás utáni években)

1) Magyarországon megkerült külföldi gyűrűs madarak.

Összesen 81 madárfaj mintegy 1300 külföldi gyűrűs egyede került meg Magyarországon az elmúlt 5 évben. Mindez 30 országot (32 madárgyűrűzési központot) érint összesen. Legnagyobb mennyiségben a környező államokban megjelölt madarak megkerüléseit regisztráltuk. A külföldi megkerülések jelentős része színes gyűrűs leolvasásokból származik, ez összesen 14 faj 337 egyede (összesen 747 színesgyűrű-leolvasás). A külföldi gyűrűs megkerülések és visszafogások éves bontásban:

	2002	2003	2004	2005	2006
Fajszám (összes)	39	35	44	49	31
Példányszám (összes)	302	348	284	333	169
Fajszám (színes gyűrűs)	8	10	10	10	8
Példányszám (színes gyűrűs)	74	109	76	86	44

2) Hazai gyűrűs madarak külföldön

Az elmúlt időszakban 47 országban kerültek meg magyar gyűrűs madarak (75 faj, 1380 példány; ebből 7 faj 616 színesgyűrűs példány, összesen 4135 leolvasással). Az eddig beérkezett adatok alapján az elmúlt 5 évből a legtávolabb kézre került madarunk egy füstifecske volt, amelyet Dinnyésen jelöltek (Fenyvesi László) 2002 őszén, és még azon a télen visszafogták, és szabadon engedték Botswana-ban, a jelölés helyétől 8045 km-re. Külföldi visszafogásaink és megkerüléseink éves bontásban:

	2002	2003	2004	2005	2006
Fajszám (összes)	50	46	46	41	27
Példányszám (összes)	382	430	434	420	267
Fajszám (színes gyűrűs)	4	5	5	7	6
Példányszám (színes gyűrűs)	219	245	231	239	141

3) Belföldi, „távolsági” (> 5 km) visszafogások és megkerülések

2002-től összesen 85 madárfaj közel 1800 hazai gyűrűzésű egyede került kézre belföldön (ennek kb. egy harmada a gyűrűzés helyétől 15 km-en belül). Mindebből 403 példány (7 faj) volt színes gyűrűs (1290 leolvasás, ebből 892 belföldi bütykös hattyú megfigyelés). A legnagyobb távolságú belföldi visszafogásunk az elmúlt időszakban két nagy múltú gyűrűző állomásunkat köti össze. A Szalonnán 2004. őszén megjelölt barátka 24 nap múlva Sumonyban került kézre.

Belföldi, távolsági visszafogásaink és megkerüléseink éves bontásban:

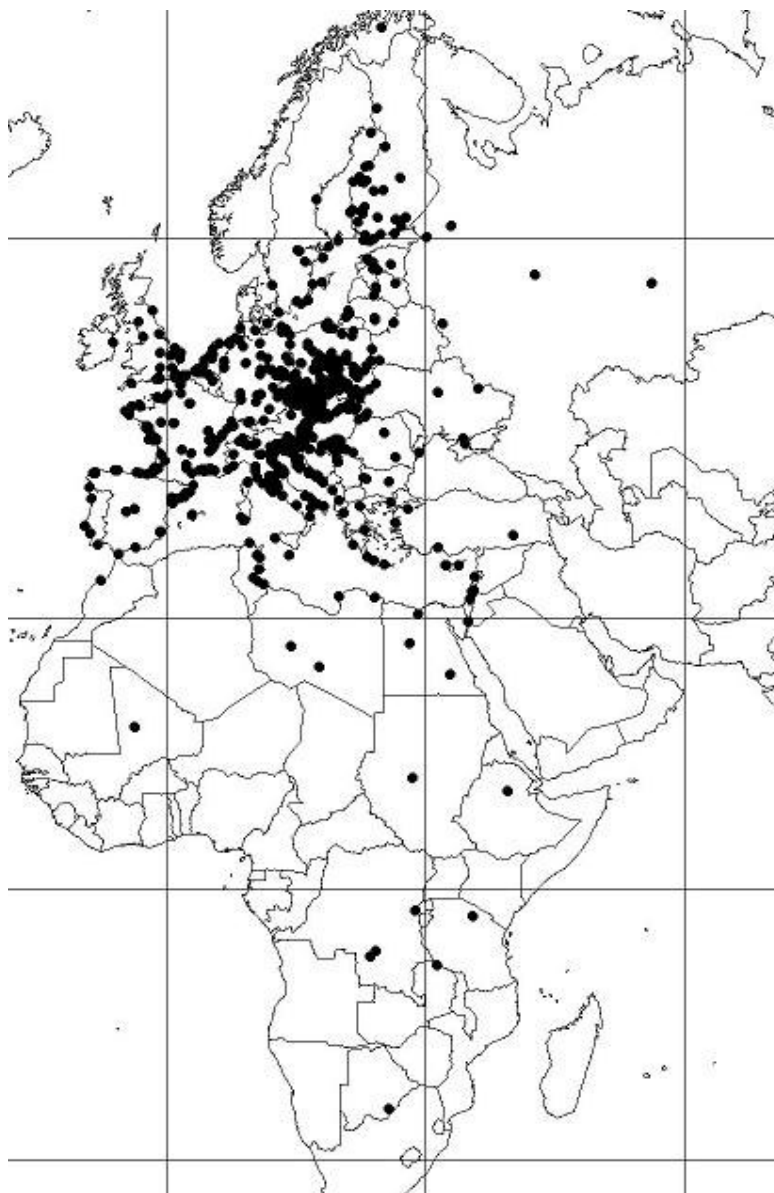
	2002	2003	2004	2005	2006
Fajszám (összes)	40	41	46	59	13
Példányszám (összes)	324	447	486	543	182
Fajszám (színes gyűrűs)	3	4	5	6	5
Példányszám (színes gyűrűs)	20	88	146	127	134

4) Belföldi, „helyi” (<= 5 km) visszafogások és megkerülések

2002-től napjainkig 151 madárfaj közel 100 ezer helyi visszafogását tartjuk nyilván, amelynek legnagyobb része az „Actio Hungarica” madárvonulás-kutató állomásokról, valamint a CES (állandó ráfordítású gyűrűzés) programból származik.

Az éves madárgyűrűzési jelentések 2002-től (1998-1999. év beszámolója) ismét az *Aquila* folyóiratban jelennek meg. A legutóbb megjelent *Aquilában* (2005) a 2003-as év beszámolója olvasható. A következő számban terveink szerint a 2004-es és 2005-ös összevont jelentés fog megjelenni, így az elmaradásokat pótoljuk, és a továbbiakban az adott év összefoglalója a következő évben már rendszeresen megjelenhet.

Az elmúlt 5 év eddig beérkezett összes külföldi vonatkozású megkerüléseinek helyét mutatja az alábbi térkép

Projektek

„Actio Hungarica” programban az elmúlt években 8 madárgyűrűző állomás vett részt. Ennek feltétele az AH protokoll elfogadása, és az abban rögzített módon a hosszútávú standardítás biztosítása. Az AH programban résztvevő madárgyűrűző állomásokon 2002 és 2005 között összesen mintegy 475 ezer madarat jelöltek és mértek le a gyűrűző kollégáink.

A nyolc madárgyűrűző-állomás részére 2005-ben és 2006-ban 10-10 függönyhálót biztosított a Központ a KÖVICE pályázaton elnyert alapból, valamint a *Vonuló Madarakért Alapítvány* támogatásából.

„CES” (Állandó Ráfordítású Gyűrűzés Program). A 2004-ben indult CES programban a mintavételi helyek száma 2004-ben 14, 2005-ben 19 volt, amiből 12 pont mindkét évben működött. A program keretén belül 2004-ben összesen 5048 (77 faj), 2005-ben összesen 5672 (84 faj) madarat jelöltek a kollégáink a CES protokoll alapján. A leggyakoribb madárfajok a következők: barátposzáta, cserregő nádiposzáta, vörösbegy, széncinege, foltos nádiposzáta, zöldike, csilpcsalpfüzike, fülemüle, fekete rigó, kék cinege, nádi tücsökmadár. 2006-ban 30 CES pontot regisztrált a Központ. A Madárgyűrűzési Központ az egyéni gyűrűzők által működtetett CES

mintavételi pontokra a 2005. évi idényben 2-2 db függönyhálót, 2006-ban 1-1 függönyhálót biztosított a KÖVICE pályázaton elnyert alapból, valamint a *Vonuló Madarakért Alapítvány* támogatásából.

A két központi projekt mellett számos tudományos, természetvédelmi vagy oktatási célzatú madárgyűrűzési program fut, amelyek jó részét az MME természetvédelmi projektjei keretén belül szervezik. A teljesség igénye nélkül: Akció Riparia, Dinnyés (Elza major), Hopp Ferenc Természetismereti Tábor (Naszály-Ferencmajor), különböző színes gyűrűs programok (pl.: fekete gólya, fehér gólya, kanalasgém, bütykös hattyú, rétisas, parlagi sas, kék vércse, vörös vércse, vándorsólyom, kerecsensólyom, szarvasbics, dankasirály, nagy őrgébics).

Az egyes madárgyűrűző-állomások, programok, táborok vezetőinek elérhetősége a Madárgyűrűzési Központban megtalálható. Az egyes projektekről bővebben a projektvezetőktől kapnak információt, illetve az országos gyűrűzőtalálkozókon.

A madárgyűrűzési adatbank

A madárgyűrűzési adatbázisba az elmúlt 5 évben összesen közel 2 millió új rekord került be. Ez részben a tárgyévi gyűrűzések, visszafogások és megkerülések, részben az 1992 előtti gyűrűzések és visszafogások utólagos rögzítésének eredménye. Az adatbázis napjainkra teljessé vált, a hazai gyűrűzési adatok visszamenőleges rögzítése lezárult. A madárgyűrűzési adatbázisban jelenleg összesen **3617** ezer rekord van (hazai gyűrűzések és megkerülések, kiegészített és folyamatban lévő külföldi vonatkozású megkerülések). Az adatbázisba bekerült rekordok száma az elmúlt 5 évben az alábbiak szerint alakult: 2002: 322294 db, 2003: 355446 db, 2004: 596138 db, 2005: 435159 db és 2006-ban 253429 db rekord. Az adatrögzítésben az utóbbi években megbízott adatrögzítők (Albert László, Halmos Gergő, Kollár József, Madarász Boglárka, Simon László) polgári szolgálatos munkatársaink (Hős János, Künsztler Róbert, Marosi Norbert, Nagy Krisztián), önkéntesek, valamint 2005-től a Madárgyűrűzési Központ fő állású adatbázis-adminisztrátora, Marosi Norbert segítette. Minden kedves rögzítőnek ezúton is köszönjük munkáját!

2005-ben elkezdődött az adatbázis teljes körű ellenőrzésére, amely terveink szerint ez év végére befejeződik. Az adatbázis ellenőrzésben nagy segítséget nyújtanak önkénteseink (Éles Balázs, Morandini Pál, Vadász Csaba, Verseczki Nikolett, Vigh Livia).

Adatszolgáltatás

A Madárgyűrűzési Központhoz 2002 óta összesen 66 db adatkérés érkezett. A SZO vezetősége mindegyiket elfogadta, így a Központ valamennyi adatkérést teljesítette.

Pénzügyek

2002-től az idei év végéig a Madárgyűrűzési Központ összes bevétele közel 31 millió Ft volt, amely részben a KvVM támogatásából, részben KAC, illetve KÖVI pályázati támogatásból származott. A Madárgyűrűzési Központot támogatta továbbá a *Fővárosi Hadkiegészítő Parancsnokság* (2004-ig) és egy éven át az *Országos Munkügyi Központ* (2005). A SZO programjait a *Vonuló Madarakért Alapítvány* támogatta.

A Madárgyűrűzési Központ bevételei 2002 és 2006 között:

Azonosító / partner	Összeg
KvVM (szerződés: 2001, kifizetés: 2002)	3 000 000
KvVM (szerződés: 2003, kifizetés: 2003)	3 000 000
KAC H-36-03-00068 (pályázati támogatás 2003)	3 000 000
KAC K-36-03-00008T (pályázati támogatás 2003)	2 238 000
KvVM TvH-840/1/2004 (szerződés: 2004, kifizetés: 2005)	5 000 000
KÖVICE K-36-04-00217M (pályázati támogatás 2004)	3 200 000
KÖVICE K-36-04-00218M (pályázati támogatás 2004)	1 200 000
KvVM TvH-198/1/2005 (szerződés: 2005, kifizetés: 2005)	5 000 000
KÖVI K-36-05-00221C (pályázati támogatás 2005)	231 000
KvVM TvH-265/1/2006 (szerződés: 2006, teljesítve 1. részlet: 3,5 millió Ft)	5 000 000
Összesen (2002-2006)	30 869 000

Eszköz (függönyháló, gyűrűzőfogó) beszerzés

A SZO 2002 és 2006 között összesen 1425 db függönyhálót és 50 db PESOLA mérleget vásárolt a lengyelországi ECOTONE cégtől. 2005-től a szegeci Fogógyártó és Kovácsoló Kft-vel készítetjük a gyűrűzőfogókat (2 típust), amelyekből eddig összesen 150 db készült. A beszerzésre került függönyhálók típusonkénti és évenkénti megoszlása:

típus	2002	2003	2004	2005	2006	összesen
1016/7	10	25	15	15	25	90
1016/10	0	0	4	0	10	14
1016/12	160	195	300	300	250	1205
egyéb típus	20	29	18	37	12	116
összesen	190	249	337	352	297	1425

Gyűrűzőtalálkozók

A SZO 2002-től szervezi a gyűrűzőtalálkozókat, amelyen a madárgyűrűző-állomások, nagyobb gyűrűzési projektek (pl. CES, természetvédelmi célú madárgyűrűzési projektek, színesgyűrűzési programok stb.) mutatják be éves munkájukat, eredményeiket. A találkozón ezen kívül a madárgyűrűzés legaktuálisabb kérdéseit vitatjuk meg, és közösen keresünk választ az esetleges problémákra. Az első gyűrűzőtalálkozó Fülöpházán, a második az Ócsai Madárvártán került megszervezésre. 2005-től technikai okok miatt állandósult a helyszín, Budapesten szervezzük a találkozókot. A 3. gyűrűzőtalálkozón 60 fő vett részt 2005-ben Csillebércen.

A gyűrűzőtalálkozók megszervezését a *Vonuló Madarakért Alapítvány* segíti és támogatja.

Legfontosabb tervek az elkövetkező évekre:

EURING Közgyűlés: A legutóbbi EURING Közgyűlésen (2005. augusztus 24-25., Strasbourg) döntés született arról, hogy a soron következő találkozó Magyarországon kerül megrendezésre, 2007-ben. Erre valamennyi EURING tagország delegáltja meghívotként vesz részt (kb. 40-50 fő). Ennek a megszervezése a Madárgyűrűzési Központ feladata, amelyben önkéntesek munkájára is számítunk majd.

Centenárium: 2008-ban 100 éves a hazai madárgyűrűzés. Ennek megünneplését tervezzük, amelynek egyik fő eleme a 2008-ban megjelenő madárvonulási atlasz.

Madárvonulási atlasz: A tervezett könyv célja, hogy bemutassa a madárvonulás-kutatás módszereit, legfontosabb eredményeit, a madárgyűrűzés nemzetközi és hazai történetét. A könyv madárfajonként mutatja majd be a Kárpát-medence költő és vonuló madarainak szezonális vonulási sajátosságait, a 100 éves adatbank teljes körű feldolgozásával. A tervezett atlasz nagyon fontos célja, hogy köszönetet mondjon a több ezer adatközlőnek, hivatásos és amatőr gyűrűzőnek, akik fáradhatatlan munkájukkal hozzájárultak a hazai madárvonulás kutatáshoz. 2005. őszén 11 fővel összeállt a tervezett madárvonulási atlasz szerkesztőbizottsága. A könyv megírásában összesen mintegy 60 szerző vesz részt. A Madárgyűrűzési Központ legfontosabb feladata e témában a hazai madárgyűrűzési adatbank teljes körű ellenőrzése és az adatok előkészítése a tervezett könyvhöz.

Országos Gyűrűzőtalálkozók évenkénti megszervezése